

Hyvä rakennettu ympäristö takaa kuntien elinvoiman

Hallitusohjelmataavoitteet 2011–2015

Suomen Kuntaliitto
Yhdyskunta, tekniikka ja ympäristö

Sisältö

1	Maankäyttö	3
2	Liikenne	4
3	Joukkoliikenne	5
4	Asuminen	6
5	Rakennusvalvonta	8
6	Ympäristö	9
7	Jätehuolto	10
8	Infra	11
9	Ilmasto ja energia	13
10	Sähköiset palvelut ja toimialueen tietojärjestelmät	14

1 Maankäyttö

Edistetään kaupunkiseutujen yhteistyötä

Kaupunkiseutujen elinvoimaisuudella on suuri kansallinen merkitys. Valtion tulee edistää kaupunkiseutujen yhteistoimintaa mm. metropolipolitiikalla ja suurimpien kaupunkien aiesopimuksilla.

Kuntien keinoja ohjata maankäyttöä erityisesti suuremmilla kaupunkiseuduilla on kehitettävä. Seutujen maankäytön, asumisen, liikenteen ja palveluiden yhteensovittamiseen tarvitaan monipuolisia ja erilaisiin tilanteisiin soveltuvia työkaluja. Myös kasvavien kaupunkiseutujen lievealueiden rakentamisen ohjaamisen välineitä tulee parantaa mm. suunnittelutarvealueen kriteereitä täsmentämällä.

Parannetaan kuntien edellytyksiä kestäväan yhdyskuntarakentamiseen

Suurten kasvavien kaupunkien ja väestöään menettävien maaseutumaisten kuntien maankäyttöä ohjaavat samat säännökset. Maankäytön lainsäädäntöä on kehitettävä tunnistamalla eri alueiden erilaiset ohjaustarpeet.

Täydennysrakentamista on helpotettava kaavoitusta sujuvoittamalla. Kaavoituksen liiankin mittaviksi kasvaneet selvitystarpeet on nykyistä paremmin suhteutettava suunnittelun todelliseen tietotarpeeseen. Kaavojen sisältövaatimuksia on kehitettävä ottamaan paremmin huomioon erilaisissa suunnittelutilanteissa keskeisiksi nousevat kysymykset, mm. yhdyskuntarakenteen eheyttäminen.

Julkisen ja yksityisen kumppanuushankkeille tulee luoda nykyistä parempia edellytyksiä. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaista kehittämisalueluomenettelyä tulee joustavoittaa väljentämällä sen käyttöedellytyksiä siten, että sitä voidaan paremmin hyödyntää erilaisissa kuntien kehittämishankkeissa. Tulee myös selvittää, miten valtion mukanaolo voidaan käytännössä toteuttaa.

Maakuntakaavoituksen tulee pystyä vastaamaan jatkossa entistä paremmin erilaisiin ajankohtaisiin ohjaustarpeisiin, joista yksi on kaupan sijoittuminen. Maakuntakaavaprosessit tulee saada sujuvammiksi ja yhteistyötä liittojen ja ympäristöhallinnon välillä on kehitettävä. Myös mahdollisuudet luopua maakuntakaavojen alustusvelvollisuudesta tulee selvittää.

Jatketaan pienten kuntien aluearkkitehtitoimintaa

Aluearkkitehtitoiminta on osoittautunut pienille kunnille merkittäväksi voimavaraksi kaavoituksessa ja yhdyskuntien kehittämisessä. Aluearkkitehtitoiminnan mahdollistavat valtion antaman tuen ja alueen kuntien taloudellisten panosten yhdistäminen. Aluearkkitehtitoiminta tulee vakiinnuttaa säätämällä siitä lailla.

Lisätietoja: Ritva Laine, puh. 09 771 2490, ritva.laine@kuntaliitto.fi

2 Liikenne

Liikenneväylät toimiviksi – valtion kannettava vastuunsa

Valtion rahoitus on turvattava pitkäjänteisesti ja sitovasti liikenneväylien kehittämiseksi siten, ettei kustannuksia vyörytetä kunnille. Suomen kehityksen ja kuntien talouden kannalta on tärkeää, että valtio huolehtii liikenteen vastuistaan ja liikenneväylien rakentamiseen ja erityisesti ylläpitoon tarkoitettujen määrärahojen riittävästä tasosta. Valtiolle kuuluu vastuu tie- ja rataverkon kunnosta ja liikennepalveluiden saatavuudesta. Kunnilla on omat lakiin perustuvat vastuunsa palveluista ja infrastruktuurista, eikä kuntien pidä joutua osallistumaan valtion liikennehankkeiden toteuttamiseen. Liikennepoliittinen selonteko tarvitaan liikennejärjestelmän kokonaisuuden kehittämiseen ja tehtävien priorisointiin.

Liikenneväylien ylläpito ja korjausvelan hallinta vaatii aiempaa enemmän panostusta. Uuden verkoston ja siihen liittyvän tekniikan lisääntyminen edellyttää myös ylläpidosta huolehtimista. Erityisesti rautateiden tekniset ohjaus- ja informaatiojärjestelmät on saatava ajanmukaisiksi ja toimiviksi. Valtion budjettikäytäntöä tulee kehittää sujuvien investointien ja riittävien vuosittaisten ylläpitokustannusten turvaamiseksi. Tähän tulee liittää mahdollisen Infra Oy:n tai kohtuuhintaisen ulkopuolisen rahoituksen käyttö. Määrärahat tulee sitoa indeksiin.

Alempi maantieverkko ja yksityistiet ovat osa liikenneverkkoa ja niiden ylläpito on tärkeää niin kuntalaisille kuin elinkeinoelämällekin. Yksityistielain kokonaisuudistus on tarpeen ja samalla tulee ratkaista yksityisteiden ylläpitovastuu ja kuntien tielautakuntien tehtävien mahdollinen siirtäminen maanmittauslaitokselle.

Vahvistetaan kuntien ja alueiden elinvoimaa kehittämällä toimivia yhteyksiä

Vahvistetaan erilaisten kuntien ja alueiden mahdollisuuksia rakentaa elinvoimaista toimintaympäristöä ja ylläpitää kilpailukykyä. Tavoitteen saavuttamiseksi huolehditaan siitä, että liikennejärjestelmä mahdollistaa eri alueiden omien erityisolosuhteiden ja luonnonvarojen sekä muiden vahvuuksien täysimääräisen hyväksikäytön, ja selkiyttää valtion ja kuntien vastuut liikenneinfrastruktuurin rakentamisessa ja ylläpidossa.

Alueiden kehittämisen välttämätön edellytys on toimiva ja ajanmukainen infrastruktuuri. Tarvitaan toimivat ja hyväkuntoiset valtakunnalliset tie- ja rautatieverkot sekä laajakaistaverkot. Nykyisen laajakaistaohjelman ansiosta vuosikymmenen puoleen väliin mennessä saavutettavan hyvän alueellisen kattavuuden säilyttäminen tulee vaati- maan markkinoiden toimintaan vaikuttavia toimenpiteitä kuten mahdollisesti tietoliikenteen runkoverkon siirtoa yhden kansallisen toimijan hallitsemaksi.

Vaikka väestö keskittyy eriasteisiin keskuksiin, on huolehdittava myös alempiasteisen maantieverkon toimintakyvystä siten, että se palvelee alueiden asukkaiden ja elinkeinoelämän tarpeita. Koska julkinen talous tulee olemaan tulevaisuudessakin tiukka, sekä valtion että kuntien on uudistuttava ja tehostettava toimintaansa ja löydettävä uusia, tehokkaita toimintamuotoja. Liikennealan tutkimustoimintaa on tarve edistää.

Käyttöveroilla ja maksuilla voidaan ohjata liikkumista kestäviin ja vähäpäästöisiin liikkumismuotoihin ja ajoneuvoihin. Älyliikenteen käyttöä on kehitettävä liikkumisen ohjauksessa. Myös neuvontaa ja opastusta tarvitaan. Ajoneuvojen teknisten energiaratkaisujen ja energiatehokkuuden kehittämisessä tunnistetaan Suomen mahdollisuudet vaikuttaa tai toteuttaa omia kehittämishankkeita.

Lisätietoja: Silja Siltala, puh. 09 771 2104, silja.siltala@kuntaliitto.fi

3 Joukkoliikenne

Turvataan joukkoliikenteen ylläpidon ja kehittämisen pitkäjänteisyys

Valtion rahoitus on turvattava pitkäjänteisesti ja sitovasti joukkoliikenteen kehittämisessä siten, ettei kustannuksia vyörytetä kunnille. Valtion joukkoliikenteen tukemisen pääperiaatteista tulee tehdä selkeä poliittinen päätös ja sen mukaiset määrärahat on varattava sekä kehykseen että varsinaisiin talousarvioihin.

Joukkoliikenne on tärkeä osa maamme liikennejärjestelmää ja ilmastotavoitteita. Sen ylläpitämiseen tarvitaan jatkossakin julkista rahoitusta. Joukkoliikenteen rahoitus ja valtion vastuu peruspalvelutason ylläpitämisessä kaipaa pitkäjänteistä ja sitovaa ratkaisua, johon kunnat voivat tukeutua omissa tukipäätöksissään. Valtion on sitouduttava rahoittamaan vähintään puolet yhdessä määritellyn joukkoliikenteen alijäämän rahoituksesta, maaseudun pitkämatkaisessa runkoliikenteessä tarvitaan tätäkin suurempi osuus riittävän palvelutason ja verkoston säilyttämiseksi. Joukkoliikenteen tukitarpeeseen voidaan vaikuttaa myös muilla valtion keinoin kuten tukemalla vero- ja kustannushelpotuksin sen tuotantoa, ympäristöystävällisiä kalustohankintoja ja uusiutuvi- en polttoaineiden käyttöä.

Valtion panostusta tarvitaan joukkoliikenteen kehittämiseksi kilpailukykyiseksi kulku- muodoksi kaupunkiseuduilla ja seutujen välisessä liikenteessä, missä joukkoliikenteellä on mahdollisuuksia hoitaa merkittävää osaa liikkumistarpeista. Rautatieliikenteen pitkäjänteinen ja suunnitelmallinen kehittäminen on tärkeää. Myös joukkoliikenteen valtakunnalliset lippu- ja infojärjestelmät olisi vihdoin saatava kuntoon. Harvaan asutun maaseudun liikenteessä pitää turvata peruspalvelut.

Väestön ikääntyminen edellyttää panostusta joukkoliikenteen peruspalvelujen ylläpi- toon ja uusien liikkumisjärjestelmien edelleen kehittämiseen. Kuntien kuljetusveloit- teiden tarpeet tulee ottaa huomioon joukkoliikenteen palvelutasoja määriteltäessä ja palveluja suunniteltaessa. Julkisten ja yksityisten liikkuvien palveluiden yhdistäminen lähilogistiikkakonseptin mukaisesti auttaa paitsi säilyttämään haja-asutusalueiden pal- veluita myös lisäämään yksin asuvan vanhuksen turvallisuuden tunnetta.

Lisätietoja: Silja Siltala, puh. 09 771 2104, silja.siltala@kuntaliitto.fi

4 Asuminen

Osoitetaan riittävä valtion tuki asuntotuotantoon

Kasvualueilla erityisesti Helsingin seudulla on pulaa kohtuuvuokraisista asunnoista. Pienituloiset ja vähävaraiset henkilöt ja perheet eivät kykene hankkimaan alueelta tarvettaan vastaavaa asuntoa. Monet itsenäistymisiässä olevat nuoret ovat samassa asemassa. Asuntopula heijastuu alueen ja elinkeinoelämän kehitykseen. Asuntopulan vuoksi julkisen ja yksityisen sektorin työnantajien on vaikea rekrytoida palvelualan henkilöstöä. Valtion tukijärjestelmiä on kehitettävä. Asuntotuotantoon tarkoitettun korotuksen ehtoja on parannettava niin, että sen turvin voidaan tuottaa asumiskustannuksiltaan kohtuullisia asuntoja pienituloisille asunnontarvitsijoille.

Laaditaan hallituskaudelle asuntopoliittinen ohjelma

Asuntopoliittisten kysymysten ja ongelmien tärkeyden vuoksi on perusteltua, että myös uusi eduskuntavaalien jälkeen nimettävä hallitus laatii hallitusohjelman lisäksi erillisen asuntopoliittisen ohjelman toimikaudekseen. Asuntopoliittinen ohjelma lisää harjoitettavan asuntopoliitiikan pitkäjänteisyyttä ja ennakoitavuutta. Tämä on ensiarvoisen tärkeitä alalla työskentelevien eri tahojen toiminnan kannalta.

Kehitetään kuntien ja valtion työnjakoa

Valtion asuntopoliittisten tukijärjestelmien ja muiden asuntopoliittisten järjestelmien mukaisten tehtävien työnjako valtion ja kunnan välillä ei ota riittävän hyvin huomioon kunnissa tapahtuneita muutoksia ja nykypäivänä vallitsevaa tilannetta. Järjestelmät ja niitä koskeva lainsäädäntö on luotu aikana, jolloin kunnat olivat asuntoasioiden hoidon kannalta hyvin yhtenäisiä. Nyt kunnat ovat voimakkaasti eriytyneitä ja eriytymiskehitys näyttää jatkuvan. Muuttuneen tilanteen ja kuntien kiristyneen taloudellisen tilanteen vuoksi suuressa osassa kuntia ei ole enää asuntoasioihin perehtynyttä henkilöstöä. Tämä realiteetti pitää ottaa huomioon myös valtion tukijärjestelmiin liittyvissä kunnille annettavissa tehtävissä. Tukijärjestelmiä, myöntämisperusteita ja valvontaa on yksinkertaistettava ja kuntien on saatava valtion viranomaisilta tarvittaessa riittävä tuki. Alkuun lähtenyt kuntien yhteistyötä näiden tehtävien hoitamisessa on edelleen kehitettävä ja vauhditettava.

Parannetaan tukea ja huolenpitoa kaipaavien asunnontarvitsijoiden asemaa

Kehittämistyö, jonka tavoitteena on asuttaa aikaisemmin erilaisissa laitoksissa olleita ihmisiä normaaliasuntoihin turvaamalla samalla heidän tarvitsemiensa palveluiden saatavuus, on edelleen kesken. Tämän kehitystyön kohteena ovat muun muassa asunnottomat, kehitysvammaiset, mielenterveyskuntoutujat ja vanhukset ja eräät muut asumisessaan tukea ja huolenpitoa tarvitsevat henkilöt. Näiden asunnontarvitsijaryhmien asumisen kehittämiseksi on tarpeen käynnistää erityinen valtakunnallinen kehittämisohjelma, jossa asiaa tarkastellaan mahdollisimman laaja-alaisesti ottamalla asuntopoliittisten näkökohtien lisäksi huomioon myös sosiaaliset ja terveydenhoidolliset ja kaa-voitukseen ja liikenteeseen liittyvät yhteydet.

Parannetaan asuntokannan energiataloutta

Ilmastosyiden ja kohoavan energianhinnan vuoksi asuntokannan energiatehokkuutta on parannettava. Uudistuotannossa asia hoituu uusien rakentamismääräysten kautta, mutta olemassa olevassa asuinrakennuskannassa tarvitaan mittavia parannustöitä. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että valtion rajattu tuki energiakorjauksiin pidetään riittävä-
nä. Asuntokannan omistajia on myös muilla tavoin kannustettava energiakorjauksiin. Energiakorjauksista on tuotettava ja jaettava tietoa, on käynnistettävä asiaan liittyviä tutkimus- ja koerakentamishankkeita ja tiedotettava niistä saatavista kokemuksista. Lisäksi tarvittaisiin erityisiä energianeuvoja opastamaan ja auttamaan kuntien viran-
omaisia ja asuntojen ja kiinteistöjen omistajia.

Uudistetaan asumistukijärjestelmä

Yleistä asumistukijärjestelmää on uudistettava Sata-komitean ehdotusten pohjalta. Uudistuksessa on myös varauduttava siihen, että yleiseen asumistukeen varattavaa määrärahaa joudutaan korottamaan. Asumistukijärjestelmän uudistaminen ei saa lisä-
tää kuntien toimeentulotukimenoja eikä johtaa segregaatian lisääntymiseen aravavuokra-asuntokannassa. Myös muiden asumistukijärjestelmien uudistamistarpeet on selvi-
tettävä.

Ehkäistään segregatiota

Suomessa on toistaiseksi onnistuttu välttämään segregatio ja siitä seuraavat yhteis-
kunnalliset ongelmat. Keinoina ovat olleet kaavoitus ja eri hallintamuotoja edustavien ja muutenkin erilaisten asuntojen sijoittaminen samoille alueille. Vuokra-
asuntokannassa segregatiota on pyritty estämään välttämällä yksipuolisia asukasra-
kenteita vuokrataloissa. Maahanmuutto, tuloerojen kasvu ja väestörakenteen muu-
tokset ja voimakas väestön väheneminen syrjäisillä alueilla ovat tekijöitä, jotka voivat
johtaa segregatioon. Segregaatian välttäminen on otettava läpäisyperiaatteella huo-
mioon erilaisissa asuntopoliittisissa toimitissa ja uudistuksissa.

Toteutetaan Asuntomarkkinat 2010- ja AKKU-työryhmien ehdotukset

Valtion asuntopolitiikkaa 2010-luvulla selvittänyt Asuntomarkkinat 2010-työryhmä ja
Asuntokannan kehittämistä kasvukeskusten ulkopuolella selvittänyt AKKU-työryhmä
ovat jättäneet esityksensä vuoden 2011 alussa. Asunto-markkinat 2010-työryhmän
mietintö sisältää lukuisia esityksiä, jotka on syytä toteuttaa ja ottaa osaksi hallituksen
asuntopoliittista ohjelmaa. AKKU-työryhmä teki esityksiä väestöään ja työpaikkojaan
menettävien alueiden ja kuntien asuntopoliittisten ongelmien ehkäisemiseksi ja lieviti-
tämiseksi. Myös nämä esitykset on syytä toteuttaa. Niiden osuus koko asuntopoliitti-
sesta tuesta ei ole merkittävä, mutta toimet ja tuet ovat tärkeitä kohdekunnille.

Lisätietoja: Eero Hiltunen, puh. 09 771 2264, eero.hiltunen@kuntaliitto.fi

5 Rakennusvalvonta

Kehitetään rakennusvalvonnan lainsäädäntöä

Kuntien rakennusvalvontaa koskevien tehtävien tarkoituksenmukaisuutta ja säännösten toimivuutta tulisi selvittää kokonaisvaltaisesti. Kuntien rakennusvalvontatoimintaa voidaan tehostaa lainsäädännön työkaluja uudistamalla. Lainsäädäntöä on selkeytettävä muun muassa tulkintojen yhtenäistämiseksi. Säädosmuutoksia tarvitaan erityisesti rakennusvalvonnan vastuukysymysten selkeyttämiseksi ja rakentamista koskevien säännösten valvonnan tehostamiseksi.

Lainsäädännöllä on keskeinen merkitys kunnallisen rakennusvalvonnan palvelujen järjestämisessä ja resurssien suuntaamisessa sekä rakennusalan kehittämisessä. Lainsäädännön muutoksin ja täsmennyksin tulee rakennusvalvontaviranomaisen roolia ja vastuuta vähentää. Rakennusalan yksityisten toimijoiden roolia tulee lisätä ja antaa heille entistä selkeämpi vastuu rakennushankkeista. Lainsäädäntö- ja viranomaistoimin voidaan tukea rakennusalan yrittäjyyden lisääntymistä sekä alan oman vastuunkantokyvyn kehittymistä ja rakentamisen laadun paranemista.

Valtion tulee sitoutua siihen, että kuntien rakennusvalvontaviranomaisille ei säädetä tulevaisuudessa uusia tehtäviä eikä olemassa olevia tehtäviä laajenneta.

Rakennusvalvonnan yhdenmukaisuuden edistäminen ei ole riippuvainen kuntien rakennusvalvontayksiköiden suuruudesta. Valtion tulee tukea rakennusvalvontojen yhdenmukaisuutta edistävien oppaiden ja koulutusmateriaalien tuottamista ja kouluttamisesta.

Kootaan paikallisia rakennusvalvontayksiköitä vapaaehtoisin toimin

Kunnallisena palveluna rakennusvalvonnan organisoimista ei tule järjestää irrallaan kuntien hallinnon kokonaisvaltaisesta kehittämisestä. Rakennusvalvonnan hallinnon järjestäminen on tehtävä osana muuta kuntarakenteen ja kuntien yhteistyön kehittämistä, jolloin voidaan turvata paikallisten ja alueellisten olosuhteiden sekä kuntien muiden hallinnollisten ratkaisujen huomioonottaminen. Yhteistoimintaan pakottaminen sektori-kohtaisella lainsäädännöllä irrottaa kuntien eri toimialat ja vaikeuttaa kuntarakenteen ja kuntien laajapohjaisen yhteistyön kehittämistä.

Kuntien itsensä toimesta vapaaehtoisesti muodostuvia suurempia rakennusvalvontayksiköitä on tuettava ja kannustettava. Hyvin ja järkevästi suunnitellut suuremmat rakennusvalvontayksiköt voivat tuoda kuntatalouden kannalta säästöjä, kun rakennusvalvonta voitaisiin suuremmilla toiminta-alueilla hoitaa vähemmällä henkilökunnalla. Viime mainittu edellyttää kuitenkin valtion merkittävää osallistumista rakennusvalvonnan sähköisen asioinnin ja valtion käyttöön toimitettavien rakennus- ja huoneistotietojen automatisoinnin investointikustannuksiin kunnissa.

Tuetaan rakennus- ja asuntotilastojen sähköistä kokoamista

Sähköistä asiointia tulee kehittää. Sähköisen asioinnin edistäminen ei ole riippuvainen kuntien rakennusvalvontayksiköiden koosta, koska järjestelmiä on kehitettävä kansallisesti niin, että ne ovat helposti käyttöönotettavissa erilaisissa kunnissa. Valtion tulisi tukea ja rahoittaa sähköisen asioinnin ja rakennus- ja huoneistotietojen automaattista kokoamista edistävien yhdenmukaisten sähköisten järjestelmien määrittelyä ja investointeja kunnissa.

Lisätietoja: Markku Axelsson, puh. 09 771 2243, markku.axelsson@kuntaliitto.fi

6 Ympäristö

Otetaan käyttöön ympäristönsuojelun valvontamaksu

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle suunnitelmallisesta valvonnasta aiheutuvat kustannukset tulee voida kattaa ympäristönsuojelun valvontamaksulla. Ympäristönsuojelulain mukaiset toiminnot edellyttävät säännönmukaista ja suunnitelmallista valvontaa ja tarkastuksia, joka aiheuttaa kunnille kustannuksia. Lupajärjestelmän keventämisen seurauksena näiden kustannusten katteeksi ei enää aina kerry ympäristölupamaksuja. Onkin tarpeen säätää kunnille oikeus periä suunnitelmalliseen valvontaan sisältyvistä toimenpiteistä, kuten tarkastuksista, maksua toiminnanharjoittajalta.

Järjestetään ympäristönsuojelun alueellinen tuki ja neuvonta

Ympäristönsuojelun viranomaistehtävien hoito kunnissa edellyttää yhä syvällisempää erityisasiantuntemusta, kuten esimerkiksi vesienhoitosuunnitelmien toimeenpano, pohjavesien suojeleminen, vesihuollon tehostaminen, hajakuormituksen vähentäminen ja ympäristölupajärjestelmän keventämisen aiheuttama tehtävien painopisteen siirtyminen jälkivalvontaan. Eräs keino lisätä asiantuntemusta ja ympäristönsuojelutoimenpiteiden vaikuttavuutta on ympäristönsuojelun viranomaistehtävien alueellisesti järjestetty tuki. Valtakunnallisella ratkaisulla on hoidettu mm. haja-asutuksen jätevesien ja energiatehokkuuden neuvontaa. Vastaavaa menettelyä voisi soveltaa myös ympäristönsuojeluviranomaisen erityisasiantuntemuksen alueellisen tuen osalta.

Uudistetaan valtion ympäristötietojärjestelmä

Nykyaikainen sähköinen asiointi edellyttää toimivaa rajapintaa valtion ja kunnan tietojärjestelmien välillä sekä vuorovaikutteista tietojen saantia. Ympäristölupajärjestelmien keventäminen edellyttää toimivaa sähköistä asiointia. Valtion ympäristötietojärjestelmä tulee saattaa viipymättä vähintään lakisääteisten tehtävien edellyttämälle tasolle.

Turvataan isännättömien pilaantuneiden alueiden puhdistus

Lainsäädäntö uusien pilaantuneiden alueiden puhdistamisvastuusta on kattava, mutta jopa vuosikymmeniä sitten pilaantuneet alueet ovat yleensä jääneet vaille vastuullista puhdistajaa. Taloudellinen taantuma voi johtaa myös siihen, että uusiakin pilaantuneita alueita jää isännättömäksi. Näiden isännättömien pilaantuneiden alueiden puhdistamiseen tulee luoda kansalliset mekanismit ja turvata puhdistuksen rahoitus.

Ulotetaan metsien monimuotoisuutta turvaava Metso-ohjelma myös kuntien metsiin

Myös kunnat voivat tarjota omistamiaan metsiään suojeltavaksi Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden METSO-toimintaohjelmaan. Kunnat ovat merkittävä metsänomistajaryhmä ja niiden omistamisessa metsissä on usein erityisiä monimuotoisuusarvoja. Kuntien tarjoamia metsiä on toistaiseksi suojeltu METSO:ssa pääasiassa hankkimalla kohteet valtion omistukseen. Kun kunnat hakevat omistamilleen alueille yksityismaiden luonnonsuojelualueen perustamista, tulisi kunnan saada korvaus aiheutuneesta taloudellisen hyödyn menetyksestä.

Lisätietoja: Vesa Valpasvuo, puh. 09 771 2558, vesa.valpasvuo@kuntaliitto.fi
Maija Hakanen, puh. 09 771 2106, maija.hakanen@kuntaliitto.fi

7 Jätehuolto

Otetaan jätehuollon sääntelyn perustaksi elinkaarinäkökulma

Jätteiden syntyminen ehkäisy on ympäristövaikutusten kannalta yleensä paras vaihtoehto. On kuitenkin selvityksin osoitettu, että eräissä tapauksissa jätteiksi muodostuvien materiaalien, kuten pakkausten, käytöllä voidaan toisaalta suojata tuotteen muodostuminen jätteeksi. Materiaalien ja tuotteiden ympäristövaikutuksia tulee tarkastella, kaikki materiaalien ja tuotteiden elinkaaren aikaiset ympäristövaikutukset huomioiden.

Harvaan asutussa maassa pienet volyymit ja pitkät kuljetusetäisyydet lisäävät väärin valituilla toimilla ympäristön ja resurssien kulutusta eikä säästämistä. On tärkeää, että säädökset ohjaavat jätehuoltoa ympäristön kannalta parhaiden menetelmien käyttöön. Säädosohjauksen tulee perustua Suomen olosuhteissa, ilmastomuutoksen hillitsemisen huomioiviin elinkaaritarkasteluihin.

Jätetään yhdyskuntajätteiden hyödyntäminen jäteveron ulkopuolelle

Käytännössä hyödyntämiseen kohdistuvalla verolla kuormitettaisiin vain asumisen kustannuksia ja vero ohjaisi jätteitä hyödynnettäväksi Suomen rajojen ulkopuolelle, joissa veroa ei peritä hyödyntämisestä. Jätteiden kierrätystä tulee edistää. Sen sijaan tulee välttää materiaalien erilliskeräämistä näennäskierrätykseen etenkin, jos materiaalilla olisi kysyntää esimerkiksi energiana hyödyntämisessä. Numeerisia kierrätystavoitteita ei pidä asettaa mekaanisesti ilman elinkaarinäkökulmaa.

Yhdyskuntajäte muodostuu pääosin hiilidioksidineutraalista, uusiutuvasta aineksesta. Yhdyskuntajätteen sisältämä fossiilinen aines on pääosin erilaisia sekalaisia muoveja, joille ei ole kierrätysmahdollisuutta. Jätteiden energiana hyödyntäminen jätevoimaloissa on merkittävä osa yhdyskuntien jätehuoltoa, jolla tähdätään kaatopaikoista aiheutuvan ilmastomuutoksen torjumiseen, samalla, kun jätteiden energia otetaan talteen. Jätettä tulee polttaa vain, jos kokonaisarvio sitä puoltaa, mutta toisaalta polttoon tulee voida laittaa kierrätyskelpoista jätettä, jos se on ympäristön kannalta parempi vaihtoehto.

Osoitetaan jäteveron kertymä kunnille

Jäteveron tuoton tulouttaminen kunnille on perusteltua sen johdosta, että yhdyskuntajätehuollon järjestäminen on kuntien vastuulla ja kunnille aiheutuu jätehuoltoon liittyvistä tehtävistä kustannuksia, joita ei voida kattaa jätelain mukaisen julkisoikeudellisen jätemaksun kertymällä. Tällaisia tehtäviä ovat mm. jätelakia edeltävien vanhojen kaatopaikkojen kunnostaminen, isännättömien pilaantuneiden tai roskaantuneiden alueiden puhdistaminen, räjähdysmäisesti kasvaneen roskaantumisen torjuminen sekä kunnan jätehuoltovastuun ulkopuolinen jätteen synnyn ehkäisy, kuten elinkeinotoiminnanharjoittajiin kohdistettu valistus ja tiedotus. Jäteveron tuloutuksen niukkakin resurssi on apuna mm. näiden verovaroin rahoitettavien tehtävien hoitamisessa.

Turvataan jätehuollon kehittämisresurssit

Ympäristöhallinnon resursseja on jatkuvasti supistettu, mikä näkyy paikoin heikkona jätehuollon kokonaisuuden hallitsemisena. Aikaisemmin ympäristöhallinto rahoitti merkittävästi jätehuollon kansallista kehitystä. Tällä ohjattiin alan teknisen ja hallinnollisen kehityksen suuntaa. Nykyiset alan vähäiset kehittämisresurssit on osoitettu usein erillisten teknisiin menetelmien kehittämiseen ilman, että jätehuollon kokonaisuuden kehittämistä on otettu huomioon.

Lisätietoja: Kirsi Rontu, puh. 09 771 2559, kirsi.rontu@kuntaliitto.fi

Leena Eränkö, puh. 09 771 2554, leena.eranko@kuntaliitto.fi

8 Infra

Huolehditaan infraomaisuuden arvosta ja korjausvelasta

Suomen infrarakenteiden arvo on yli 500 miljardia euroa. Tästä omaisuudesta on huolehdittava, että pääoma on tehokkaassa käytössä ja sitä käytetään ja hoidetaan niin, ettei omaisuus menetä arvoaan. Korjausvelan kasvun hillitsemiseksi tulee investointi- ja kunnossapitomäärärahojen mitoitusta suhteuttaa tarpeisiin ja niiden käyttöä tulee tehostaa myös uusilla hankintamalleilla. Korjausvelka on kuntapuolen infrassa noin 2,5 miljardia euroa. On tärkeää, että korjausvelkaa pienennetään. Tilastokeskuksen investointien tilastoinnissa tulee näkyä uus- ja korjausinvestoinnit eroteltuina.

Katujen korjausinvestoinneille ei ole kunnassa rahaa, koska kunnat rahoittavat valtiolle kuuluvia tiehankkeita. Viime vuosien kokemukset ovat osoittaneet, että valtion rahoitus on johtanut siihen, että kunnat ovat joutuneet rahoittamaan valtion vastuulle kuuluvia hankkeita ja palveluja, jotta tieinvestoinnit on saatu toteutumaan yhteiskunnan ja yhdyskuntien kehittymisen mukaisesti. Valtion rahoitustason alaisuus on kuntien kannalta erityisen huolestuttavaa; valtion vastuita ei saa vyöryttää kunnille rahoitukseen vedoten. Kunnilla on kasvusta ja korjausvelasta johtuvat omat raskaat palveluvelvoitteet.

Kuntien rakennusten peruskorjaustarve on kasvanut erityisesti ja kasvaa sosiaalitoimen rakennuksissa, kuten vanhainkodeissa ja päiväkodeissa, terveyskeskuksissa ja sairaaloissa sekä kouluissa seuraavan kymmenen vuoden aikana voimakkaasti. Rakennuskannan peruskorjaaminen kohtuulliselle tasolle kymmenen vuoden kuluessa vaatisi kaksinkertaisen rahoituksen. Pelkästään julkisten rakennusten kosteus- ja homevaurioiden korjaamiseen kunnilta menee vuosittain arviolta 40–50 miljoonaa euroa. On tärkeää, että valtio avustaa päiväkotien, vanhainkotien ja terveyskeskusten sekä koulujen kosteus- ja homekorjauksia. Yhteiskunnalle tulee paljon kalliimmaksi hoitaa sairastuneita ihmisiä, kuin korjata rakennusten vaurioita ajoissa.

Kuntien vesihuoltolaitosten verkoston kunto on tärkeä koko yhdyskunnan toiminnalle. Vesihuoltolaitosten tulee seuraavina kymmeninä vuosina pienentää saneerausvelkaa. Vesihuoltoverkoston saneeraustarve on 320 miljoonaa euroa per vuosi. Tässä on kunnille raskas taakka. Valtion vesihuoltotoihin osoittamat määrärahat ovat pienentyneet huolestuttavasti. Valtion tulee ottaa myös jatkossa vastuuta toimivasta vesihuollosta ja jatkaa siirtoviemäreiden rakentamisen tukemista, sillä keskittämällä jätevesien käsittely isompiin ja tehokkaampiin yksiköihin päästään sekä taloudellisesti että vesiensuojellisesti parhaaseen tulokseen.

Tehdään tulvasuojelusta yhteinen asia

Ilmastonmuutokseen varautumisessa on kyse kansallisesta tehtävästä ja siten valtion roolia ja taloudellista panostusta tulvasuojeluhankkeiden toteuttamiseksi tulisi laajentaa nykyisestä.

Tulvavahinkojen syntymiseen tulee siis varautua ja siten kiinteistönomistajien omaehtoista varautumista on jatkossa korostettava. Suurimmalla osalla kuntia ei ole mahdollisuutta vapaaehtoisesti vastata tulvasuojeluhankkeista eikä niiden rahoituksesta ottamien huomioon kuntien nykyinen ja tuleva taloustilanne. Tulvasuojeluun ja sen rahoitukseen tarvitaan uusia välineitä esimerkiksi siten, että kiinteistönomistaja voitaisiin velvoittaa osallistumaan tulvasuojelusta kunnalle aiheutuviin kustannuksiin.

Huolehditaan pelastustoimesta ja turvallisuudesta

Pelastustoimessa tulee tarkastella kuntien ja valtion työnjako. Valtion tulee vastata pelastuslaitoksia yhteisesti palvelevan infrastruktuurin rakentamisesta ja ylläpidosta sekä rahoittaa se, että palvelut olisivat käyttäjille maksuttomia. Turvallisuuden osalta tarvitaan järjestelmä, jossa turvallisuusinvestointien rakentamista tuetaan valtion varoista. Näin edistämme erilaisten turvallisuusratkaisujen yleistymistä.

Valtion, kuntien ja muiden viranomaisten varautuminen ja valmiussuunnittelu uudistetaan siten, että siinä otetaan huomioon erityisesti normaaliaikojen häiriötilanteiden aiheuttamat ongelmat kriittisen infrastruktuurin toiminnalle riippumatta siitä kuka infrastruktuurista vastaa. Luodaan kansallinen tilannekuvajärjestelmä, jossa otetaan huomioon myös kuntien tarpeet. Kansalaisille suunnattuun kriisiviestintään luodaan kriisiportaali ja hätätekstiviestijärjestelmä. Näillä järjestelyillä vahvistetaan yhteiskunnan kriisinsietokykyä ja kriisitilanteiden hallintaa.

Lisätietoja: Kirsi Rontu, puh. 09 771 2559, kirsi.rontu@kuntaliitto.fi

Markku Haiko, puh. 09 771 2064, markku.haiko@kuntaliitto.fi

9 Ilmasto ja energia

Laajennetaan valtion ja kuntien ilmastokumppanuutta

Ilmastonmuutokseen liittyvän vastuunjaon tulee olla kuntien näkökulmasta oikeudenmukainen. Lainsäädännön ja muiden valtion toimenpiteiden tulee luoda kunnille riittävät edellytykset ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen.

Kuntakohtaisen tai alueellisen ilmastostrategian toteuttamiseksi tarvitaan määrätietoista yhteistyötä ja kumppanuutta valtion ja kuntien kesken. Valtion ja kuntien ilmastokumppanuutta tulee syventää laaja-alaisella ilmastopimuksella tai -ohjelmalla, jolla toteutetaan kansallisen ilmasto- ja energiastrategian tavoitteita sekä kuntien ja seutujen ilmastostrategioita. Tällaisesta sopimukseen pohjautuvasta menettelystä on jo kokemuksia kuntien energiansäästön ja uusiutuvan energian osalta.

Ilmastokumppanuutta voidaan laajentaa esimerkiksi liikenteeseen ja maankäyttöön, jossa tarvitaan yhteisiä ponnistuksia yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen ja asumisen sekä palvelujen järjestämiseen niin, että liikkumisen tarvetta pystytään vähentämään ja aiempaa enemmän käyttää hyväksi kestäviä liikkumis- ja kuljetusmuotoja.

Osana ilmastokumppanuutta tulee kehittää innovatiivisia tuki- ja rahoitusjärjestelyjä. Kuntien päästövähennyksiä voidaan tukea esimerkiksi budjettirahoituksella tai ilmasto- ja energiarahastolla. Myös EU:n huutokauppaamien päästöoikeuksien tuottoja voidaan osoittaa paikallisiin päästövähennystoimiin. Esimerkiksi Norjassa on kehitetty valtion ja kuntien välinen neuvottelumenettely, jonka avulla etsitään kustannustehokkaimpia päästövähennyskeinoja.

Järjestetään kansallinen energia- ja ilmastoneuvonta

Vuonna 2011 päättyy kaksivuotinen kuluttajien energianeuvontakokeilu. Kaikkiaan 24:sta eri puolilla maata olevasta hankkeesta merkittävä osa on kunta- tai maakuntavetoisia. Energiatoimistojen toiminta on turvattava, energianeuvonta tulee vakinaistaa ja neuvontaverkostoa on laajennettava ja vahvistettava lainsäädännöllä.

Ilmastonmuutokseen ja sen hillintään liittyvän luotettavan tiedon saatavuus on tärkeää. Syksyllä julkaistava Ilmasto-opas.fi -sivusto on syntynyt Ilmatieteen laitoksen, SYKE:n ja Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen yhteisenä LIFE+ -hankkeena. Myös jatkossa eri toimijoiden tuottamaa tietoa on kerättävä yhteen. Ilmasto.opas.fi -sivuston ylläpidon voimavarat on turvattava.

Energiatehokkuus ja ilmastovaikutukset ovat oleellinen osa myös julkisia hankintoja. On huolehdittava, että kestävää tuotantoa ja kulutusta koskevassa valtioneuvoston periaatepäätöksessä esitetty lupaus "keskittää hankintojen ympäristöosaaminen ja neuvonta johonkin olemassa olevaan asiantuntijaorganisaatioon tarkoituksena jakaa tietoa ja ohjeistusta myös kuntien käyttöön" toteutuu.

Lisätietoja: Maija Hakanen, puh. 09 771 2106, majja.hakanen@kuntaliitto.fi
Kalevi Luoma, puh. 09 771 2556, kalevi.luoma@kuntaliitto.fi

10 Sähköiset palvelut ja tietojärjestelmät

Kehitetään kuntien tietojärjestelmiä ja sähköisiä palveluita

Kuntien tekninen ja ympäristötoimi luo keskeiset fyysiset toimintaedellytykset asukkailla ja yrityksille kunnissa maankäytön, liikenteen ja asumisen ratkaisuilla. Yhteiskunnan toiminnan ja palvelujen tehostaminen edellyttää toimintaprosessien kehittämistä sekä sähköisten asiointipalvelujen viiveetöntä ja laajamittaista käyttöönottoa kunnissa.

Kuntien palvelutuotanto perustuu toimiviin tietojärjestelmiin, joita kunnat kehittävät ja ylläpitävät yhteistyössä yksityisen sektorin tietotekniikka- ja tietotuotantopalveluja tuottavien toimijoiden kanssa. Yhteiskunnan toiminnan tehostaminen edellyttää kuntien tietotekniikan ratkaisujen yhteen toimivuutta ja tietovarantojen yhtenäistämistä. Tietotekniikan ratkaisujen kehittäminen tulee tehdä markkinalähtöisesti siten, että varmistetaan riittävä kilpailu ja vältetään sekä yksityisten että julkisten monopolien syntyminen kuntien sähköisiin asiointipalveluihin.

Kuntien yhteishankkeilla yhteistyössä yritysten kanssa on kehitetty sähköisiä asiointipalveluja tukevia tietopalvelurajapintoja kuntien toimintaprosessien tietojärjestelmiin. Rajapintojen laajentamisen lisäksi tarvitaan sähköisten asiointipalvelujen toimivia markkinoita sekä palvelujen ja rapapintojen aktiivista käyttöönottoa kunnissa.

Edistetään toimivilla markkinoilla kehitettyjen tietoteknisten ratkaisujen käyttöönottoa kunnissa

Tietoteknisten ratkaisujen kehittämisen lisäksi tarvitaan uusien toimintaprosessien ja sähköisten palvelujen määrätietoista käyttöönottoa kunnissa. Sähköisten palvelujen käyttöönottoa tulisi edistää määräaikaikaisilla tukirahoitushankkeilla, joilla aktivoidaan kuntia ja yrityksiä ryhtymään viipymättä kuntien ja yritysten yhteistyönä kehittämien ja toteuttamien, kuntien tietojärjestelmien tietopalvelurajapintojen sekä sähköisten asiointipalvelujen käyttöönottoon.

Valtion tuettava rakennus- ja asuntotilastojen sähköistä kokoamista

Sähköistä asiointia tulee kehittää. Järjestelmiä on kehitettävä kansallisesti niin, että ne ovat helposti käyttöönotettavissa erilaisissa kunnissa. Valtion tulisi tukea ja rahoittaa sähköisen asiointin ja rakennus- ja huoneistotietojen automaattista kokoamista edistävien yhdenmukaisten sähköisten järjestelmien määrittelyä ja investointeja kunnissa.

Lisätietoja: Matti Holopainen, puh. 09 771 2269, matti.holopainen@kuntaliitto.fi